

Отримано: 10 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Двойних К. С. Теоретичні засади економічної моделі етнокультурного простору / К. С. Двойних // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'ячук. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 19–23.

УДК 339.9 + 316.324 + 008.2

JEL Classification: A-13

Костянтин Євгенович Двойних,

кандидат економічних наук, докторант Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Стаття присвячена формуванню теоретичних основ економічної моделі етнокультурного простору (суперетносу). Розглянуто векторні особливості економічної поведінки етносів та взаємодії суперетносів. Суперетнос в економіці визначено як енергетичний потік. На цій теоретичній основі запропонована економічна модель суперетносу.

Ключові слова: теоретична основа, економічна модель, етнокультурний простір, «закриваючі» технології, суперетнос.

Константин Евгеньевич Двойных,

кандидат экономических наук, докторант Одесского национального университета им. И. И. Мечникова

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ ЭТНОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТРАНСТВА

Статья посвящена формированию теоретических основ экономической модели этнокультурного пространства (суперэтноса). Рассмотрены векторные особенности экономического поведения этносов и взаимодействия суперэтносов. Суперэтнос в экономике определен как энергетический поток. Предложена экономическая модель суперэтноса.

Ключевые слова: теоретические основы, экономическая модель, этнокультурное пространство, «закрывающие» технологии, суперэтнос.

Kostiantyn Yevhenovych Dvoynikh,

PhD in Economics, Doctoral candidate of Odessa I.I.Mechnikov national university

THE THEORETICAL BASIS FOR ETHNOCULTURAL ENVIRONMENT ECONOMICAL MODEL

The article is devoted economical model of ethno-cultural environment (super-ethnos) theoretical basis formation. In such context the vectors' characteristics ethos's economical behavior and super-ethnos' interrelation are considered. As an economical object super-ethnos is defined as a stream of energy. On this theoretical basis the super-ethnos economical model is proposed.

Keywords: theoretical basis, economical model, ethno-cultural environment, «closing» technologies, super-ethnos.

Постановка проблеми. У багатьох дослідженнях привернуто увагу до неформального зв'язку між економічною динамікою та етнічними процесами. На підтвердження цього достатньо пригадати такі поняття: – «етнічний котел», що означає географічну концентрацію і локалізацію економічної взаємодії представників різних етносів [2];

– «гуманітарні інвестиції», які є поширеним засобом вирішення міжнародним капіталом своїх економічних завдань через цільовий вплив на етнічні характеристики [3; 4];

Однак технологія впливу етнічного чинника на економіку є нерозв'язаною, адже економічні теорії переважно приділяють увагу виключно результатам зіткнення етносів [11]. Тому питання варто поставити інакше: не як відображається на міжнародній економіці зіткнення етносів, а як кожен етнос самостійно визначає власну економіку.

Аналіз останніх публікацій. До формування теоретичних основ економічної моделі етнокультурного простору (суперетносу) так чи інакше належать праці з методології трансдисциплінарності. Намагаючись моделювати економіку не як окремих феномен, а як невід'ємну складову єдиного довкілля і Всесвіту, їх метою було формування «закриваючих» технологій моделювання. Це знайшло відображення в роботах О. О. Богданова, Л. Заде, Е. Ласло, С. Курдюмова, Б. Нікулеску, В. І. Вернадського, М.

М. Моїсеєва, І. Пригожина та інших вчених. Сучасним узагальненням цього є роботи дослідників Вищої школи економіки ім. Г. В. Плеханова, зокрема, М. С. Мокія, де усвідомлення потреби в економічній моделі суперетносу трансформувалося в припущення щодо існування інформотипу територій [7]. Однак переходу від декларативних до прагматичних конструкцій економічного моделювання не здійснено [4; 5].

Таким чином, **метою статі** є формулювання теоретичної основи (принаймні перехідної) економічної моделі суперетносу.

Викладення основного матеріалу. Енергетичні потоки між суперетносами доводять, що поведінці етносів у світовій економіці притаманні векторні ознаки. Наслідком господарської діяльності є розширення споживання і вихід етносів за природні межі своїх первісних годувальних ландшафтів [2; 9]. В економіці це явище є захопленням нових ніш на світовому ринку. Етнічному колективу притаманні власні оригінальні стереотипи поведінки та колективна психологія, що змінюється в історичному часі. Для стереотипів поведінки чинник колективної психології є визначальним [2; 3].

В економіці це приводить до появи нових видів діяльності, які раніше не були необхідними для підтримки існування етносу в рідній екологічній ніші. Це є вимоги, висунуті етнічним колективом з боку ринкових відносин у стадії бурхливого їх розвитку. Вони постійно формують нові чинники мотивації, підтримуючи економічну активність. Тому як моделлю етнічної динаміки може виступати вектор, побудований на сполученні «немотивована активність – фактори зовнішньої мотивації» [1].

Етнічний вектор – це вектор у багатомірному полі різновидів господарської діяльності. Його початок в точці, що відповідає переліку видів діяльності стосовно первісного годувального ландшафту (екологічної ніші), а спрямування до видів господарської активності, які зовсім не є обов'язковими для виживання у власному ландшафті. Вони слугують для розкручування потреб споживання і саме для цього застосовуються в економічній практиці і поширюються в інших екологічних нішах [3].

Етнічна динаміка завжди має конкретні соціально-економічні наслідки. Отже стереотипам поведінки і колективній психології етносу в кожний момент часу притаманні власні набори видів господарської діяльності із загальної їх можливої кількості. Такими відмінностями зумовлені потенційні можливості економічного розвитку етносів. Відповідно, сферою «існування» етнічного вектора є багатомірний простір видів господарської діяльності, характерних для навколишнього годувального ландшафту та ступеня розвитку ринкових відносин [3]. Це дозволяє відобразити етнічну динаміку на моделі за розподілом на професії:

– мотивовані зовнішніми чинниками, на кшталт умов екологічної ніші (годувального ландшафту) та реакцією на ринкову кон'юнктуру;

– зумовленими феноменом немотивованої активності [1; 10].

Кожна професія зумовлена низкою зовнішніх чинників для визначеної кількості членів етносу. Тому ненульова проекція етнічного вектора на певний орт означає: в рамках етнічного колективу частина його членів займається діяльністю під впливом мотиваційних факторів, але при цьому існує частина людей, для яких обрання такої професії є наслідком прояву немотивованої інтелектуальної активності.

На векторній моделі проекція початку етнічного вектора на будь-який орт означає кількість членів етнічного колективу, які на поточний час займаються визначеною діяльністю виключно під впливом мотивації з боку зовнішніх чинників. Відповідно, проекція кінця такого вектора означатиме загальну кількість членів етносу, які займаються цією професійною діяльністю, тобто включаючи тих з них, в основі прояву чиєї активності лежить немотивоване визначення мети (НМВМ) [1; 4; 10].

Із векторної моделі очевидно, якщо всі без винятку члени етнічного колективу будуть визначати вид своєї діяльності лише під впливом зовнішніх чинників мотивації, то проекції початку і кінця етнічного вектора на всі орти збігатимуться. Тоді етнічний вектор перетвориться на окрему точку і перестане бути системною цільністю в просторі господарювання. Як наслідок, його економічна цінність стане сумнівною.

На сьогодні найбільш системною концепцією, що пояснює появу, розвиток і поступове згасання народів, імперій і цивілізацій, є теорія етногенезу. Її цінність полягає у розповсюдженні законів фізики (термодинаміки) на історичні процеси. Етнос у цій концепції подано як енергетичний феномен [1; 4; 11]. Оскільки економіка є процесом трансформації енергії, то розв'язання проблеми впливу етносу на економіку є вирішенням завдання розповсюдження законів фізики на економіку. Виходячи із мети дослідження, відзначимо принципові моменти:

1. Етногенез є проявом 2-го начала термодинаміки, що засвідчує розподіл в історичному часі соціально-економічних подій.

2. Ознаками цього процесу є:

– **дискретність**: економічні результати мають культурну приналежність, зумовлену сприйняттям результатів праці за принципом «своє – чуже».

– **мозаїчність структури**: безконечна ділимість до кожної окремої людини як самостійного носія етнічних характеристик.

Як важливу економічну характеристику етносу потрібно відзначити інверсний характер взаємодії із зовнішніми чинниками. При взаємодії етносів утворюються типи ринкових відносин, що призводять до нівелювання етнічних цінностей. Отже, вектор ринкових відносин (потік енергії між суперетносами) є перпендикулярним площині, утвореній етносами.

Описано феномен інверсії проективної енергії, що є емпірично зафіксованим підтвердженням коректності моделі економіки як векторного множення [8]. Якщо зовнішні обставини не дозволяють енергії спрямуватися у творче майбутнє, то вона не буде «консервуватися» на певному просторі (часі), а поверне на зворотний руйнівний шлях, пов'язаний із архаїчним минулим [1; 4; 6]. Цей емпірично зафіксований феномен підтверджує, при взаємодії етносів знак її результату (напрямок потоку енергії) змінюється на протилежний залежно від того, який з етносів бере участі у чиему проекті. Отже, характер взаємодії етнічної енергії із довкіллям має два аспекти:

– багатомірний – проявляється в перпендикулярності економічного вектора (вектора ринкових відносин) площині, утвореній етнічними векторами, що взаємодіють у багатомірному просторі видів господарської діяльності;

– одномірний – безпосередньо прояв інверсії проективної енергії.

Що ж стосується економічної взаємодії етносів, то їх структурна мозаїчність зумовлює те, що кількісне значення вектора ринкових відносин дорівнює сумарній сукупності всіх можливих варіантів мозаїчних взаємодій елементів етнічних векторів між собою. Іншими словами, економічна взаємодія етносів являє собою суперпозицію всіх можливих комбінацій взаємодії всіх їх членів попарно між собою. Це означає, що в математичній моделі система ринкових відносин буде результатом векторного множення етнічних векторів (рис. 1). Це цілком справедливо, оскільки всі ознаки повністю відповідають саме такому модельному уявленню [4].

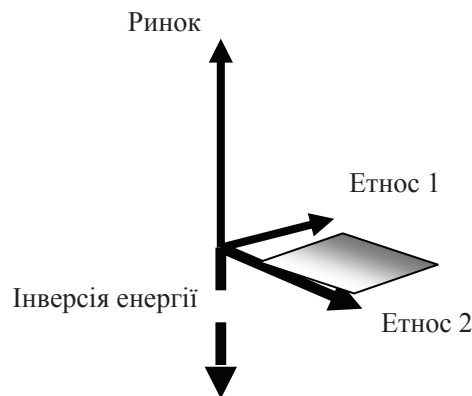

Рис. 1. Векторна модель економічної взаємодії етносів

Для формулювання принципів для економічної моделі суперетносу висновків системно структурно ознаки векторного множення:

1. Залежно від зміни місць множників у векторному множенні знак результату змінюється на протилежний. Отже, культурна приналежність результатів економічного контакту залежить від того, хто є ініціатором проекту, а хто – виконавцем його реалізації.

2. Результат векторного множення є вектором, перпендикулярним до площини, утвореною множниками. Отже, в міру розвитку ринкових відносин і формування нових чинників економічної мотивації все менше значення (вагомість) матимуть етнокультурні цінності, тобто проекції вектора ринку на етнічні вектори спрямовуються до нуля.

3. Модуль векторного множення дорівнює площі паралелограма, утвореного векторами-множниками. Отже, все, визначене як ринкові відносини, є інтегральним показником взаємодії між собою в процесі господарської діяльності всіх членів етнічних або економічних агентів (підприємств) попарно.

Звідси випливає: оскільки ринкові відносини як результат векторного множення являють собою спрямований потік енергії, то і кожний етнос також є самостійним енергетичним струмом. Він поступово трансформується в матеріально-технічну базу та інтелектуальні здобутки його членів. Також етнос є частиною природного ландшафту, невід'ємною складовою якого також поступово стають всі результати його економічної діяльності. Тому сутність системного аналізу етносу як економічного чинника полягає

в необхідності його розгляду єдиної системи із довкіллям. На основі цього стверджувати, що адекватним відображенням економічної суті етнічного процесу може виступати так звана модель «розрядки енергетичного потенціалу» [4] (рис. 2).

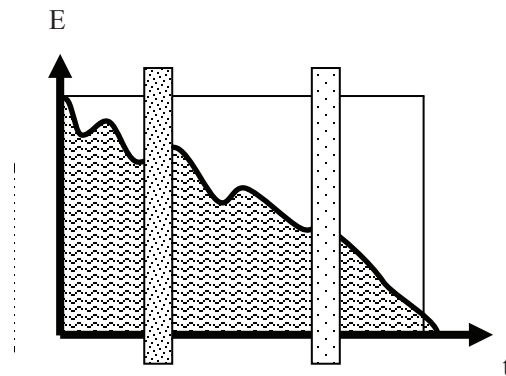

Рис. 2. Енергетична модель суперетносу

Така модель демонструє, що впродовж часу трансформована етносом через працю його членів природна енергія перетворюється в матеріально-технічні та інтелектуальні цінності з чіткою культурною приналежністю. Своєю чергою, модель «розрядки енергетичного потенціалу» дозволяє наглядно визначити енергетичні параметри, завдяки яким стане можливим безпосередньо з'ясувати роль етнічного чинника в економіці. Ними є енергетична щільність та енергетична напруженість суперетносів:

1. Енергетична щільність – це відношення поточного рівня енергетичного потенціалу суперетнічної системи до значень наявних у ній на цей момент інтелекту та енергетичних витрат на утримання техносфери, створеної енергією цієї системи впродовж попередньої розрядки.

2. Енергетична напруженість – це відношення поточного рівня енергетичного потенціалу системи до її сумарного інтелекту.

Якщо стане можливим довести існування енергетичної щільності і напруженості як об'єктивної реальності, то тим буде обґрунтована коректність та правомірність використання моделі «розрядки енергетичного потенціалу» для економічних досліджень.

Своєю чергою, якщо модель «розрядки енергетичного потенціалу» справедлива, то це означає, що вся населена поверхня земної кулі складається з дискретних областей, кожна з яких має власні значення енергетичної щільності та напруженості.

Особливість доведення цього факту полягає в тому, що в його основі як статистична емпірика має бути закладений практично весь попередній досвід господарської діяльності, систематизований відповідно до історичних процесів енергетичної трансформації. При цьому очевидно, що лише зафіксованої в історії економічної інформації буде вкрай недостатнім для адекватності висновків, оскільки неподоланою залишатиметься проблема суб'єктивізму її інтерпретації. Пов'язано це з тим, що прояв етнічного феномена є набагато ширшим за прояви суто господарської активності.

Для цілей такого дослідження потрібен зафіксований в історичному часі (майже до сьогодення) неоспорений емпіричний фактичний матеріал, що не підлягає ніяким сумнівам. І тільки на основі такої емпірично зафіксованої історичної картини, що узагальнює в собі як досвід господарської діяльності людей, так і особливості протікання енергетичних процесів, стає можливим провести необхідне обґрунтування. Іншими словами, для того, щоб підсумувати стосовно етнічного феномена, він має бути промодельований на великих масивах людей, а як доказова база має використовуватися вся попередня історія. Тільки тоді можна бути впевненими стосовно наукової адекватності й коректності отриманих результатів.

Висновок. Розгляд неформального зв'язку між етнічними процесами та економічною динамікою свідчать, що поведінці етносів в економіці притаманні векторні ознаки. Це дозволяє застосувати апарат векторного моделювання та аналізу щодо економічної взаємодії етносів та цього. Такий аналіз дає підстави стверджувати, що етнос в економіці представляє собою енергетичний потік. Це надає підстави запропонувати економічну модель суперетносу «розрядки енергетичного потенціалу».

Своєю чергою, вона дозволяє визначити основні енергетичні характеристики етнокультурної системи – енергетичну щільність та напруженість, доведення об'єктивності існування яких надасть дозволить застосовувати запропоновану модель суперетносу для економічних досліджень як коректну та адекватну.

Література:

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д. Б. Богоявленская. – М. : Академия, 2001. – 320 с.
2. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли / Л. Н. Гумилев. – СПб. : Азбука-классика, 2002. – 608 с.
3. Двойних К. С. Маркетинг міжнародного гуманітарного інвестування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.06.03 «Маркетинг» / К. С. Двойних ; Укр. акад. зовн. торгівлі. – К., 1996. – 24 с.
4. Двойных К. Е. Парадигма экономического вампиризма: этническая основа экономики : монография / К. Е. Двойных – Одесса : Юридическая литература, 2007. – 448 с.
5. Кун Т. Структура научных революций : пер. с англ. / Томас Кун ; сост. В. Ю. Кузнецов. – М. : Изд-во «АСТ», 2003. – 605 с.
6. Меняйлов А. А. Психоанализ великой борьбы / А. А. Меняйлов. – М. : Крафт+, 2004. – 576 с.
7. Мокий М. С. Трансдисциплинарная методология в экономических исследованиях : автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра эконом. наук : спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / М. С. Мокий; ГОУ ВПО «Российская экономическая академия им. Г. В. Плеханова». – М., 2010. – 50 с.
8. Панарин А. С. Искушение глобализмом / А. С. Панарин. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2002. – 416 с.
9. Платонов Ю. П. Народы мира в зеркале геополитики (структура, динамика, поведение) / Ю. П. Платонов. – СПб. : СПбГУ, 2000. – 432 с.
10. Смирнов И. В. Психозкология : монография / И. В. Смирнов. – М. : Холодильное дело, 2003. – 336 с.
11. Ядгаров Я. С. История экономических учений : уч. для вузов. – 4-е изд., перераб. и доп. / Я. С. Ядгаров. – М. : Инфра-М, 2009. – 480 с.